

Teuteu ke ke lēsisita mo ke fili.

**ELECTORAL
COMMISSION**
TE KAITIAKI TAKE KŌWHIRI

Ko hono 'uhinga ke ke lēsisita ai ki he fili

Kapau kuo ke 'osi lēsisita ke ke fili, 'e lava ke ke kau mai 'i he fili Fakafofonga Falealea, fili fakafofonga Pule'anga Fakakolo pea mo e ngaahi fili fakahāloto. Ko e fili fakafofonga ko e faingamālie ia ke ke kau mai ki hono fili pe ko hai te ne fakafofonga'i koe 'i he ngaahi kaveinga 'oku ke mamahi'i.

Fakapapau'i 'oku ongona ho le'o 'aki ha'o lēsisita ke ke kau he fili.

Ko hai 'e lava ke lēsisita ke fili?

Kuo pau ke ke lēsisita 'o kapau 'oku ke:

- ta'u 18 pē toe lahi hake
- hake pea ko e sitiseni koe pe kuo ke 'osi nofo fonua 'i Nu'usila ni pea
- kuo ke 'osi nofo hokohoko 'i Nu'usila ni 'o 'osi ha ta'u kakato 'e taha 'i he kuohili.

Kapau ko ha tokotaha koe mei he 'Otu Motu Kuki, Niue, Tokelau pe 'Aositelelia, 'e lava ke ke lēsisita 'o kapau kuo ke 'osi nofo hokohoko 'i Nu'usila ni 'o 'osi ha māhina 'e 12.

Kapau 'oku ke nofo 'i muli 'e lava ke ke lēsisita 'o fili 'o kapau:

- ko e sitiseni Nu'usila koe kuo ke 'osi 'i Nu'usila ni lolotonga 'a e ta'u 'e 3 kuohili; pe
- 'osi ma'u ho'o nofo fonua 'i Nu'usila pea na'a ke 'osi 'i Nu'usila ni lolotonga 'a e māhina 'e 12 kuohili.

Te ke lava 'o lēsisita hili 'a ho'o ta'u 17. 'A ia ko 'e ne hoko pē ho ta'u 18 'e mahino ai pe kuo ke 'osi lēsisita pea 'e lava leva ke kau he fili.

Teu lēsisita fēfē ki he fili?

‘Oku faingofua ‘a e lēsisita pe ko hono fakatonutonu ‘a e ngaahi fakamatala ‘oku ‘osi ma‘u ‘o fekau‘aki mo koe. ‘E lava:

- Ke ke a‘utonu ki he uepisaiti **vote.nz** ‘o faka‘aonga‘i ‘a ho‘o laiseni faka‘uli Nu‘usila, Paasipooti Nu‘usila pe ko e RealMe ke lava ai ‘o ke lēsisita pē ‘i he ‘initaneti
- Telefoni ta‘etotongi **0800 36 76 56** ‘o kole ha foomu lēsisita ke meili‘i atu

Hili pē ‘a ho‘o lēsisita, ‘e hiki‘i leva ho hinga ‘i he lēsisita fili. Kuo pau ke ‘asi ho hinga ‘i he lēsisita fili kae lava ke ke fili.

‘E fiema‘u ke fakatonutonu ‘a e ngaahi fakamatala fekau‘aki mo koe ‘i he taimi kotoa pē te ke hiki ai ki ha tu‘asila fo‘ou.

Ko e lēsisita fili ‘o kapau ko ha Maori koe

Kapau ko ha hako‘i Maori koe pea ko ho‘o toki lēsisita fili eni, ‘oku ‘i ai ‘e me‘a mahu‘inga ‘e 2 ke ke fili mei ai. ‘E fiema‘u ke ke fakakaukau‘i ‘a e lēsisita fili ‘oku ke fie kau ai: ko e lēsisita fakatokolahi pe lēsisita Maori.

Ko e lēsisita te ke kau ai, ‘e makatu‘unga ai ‘a e vāhenga fili ‘e fai ai ‘a ho‘o fili fakafofonga Falealea.

Kapau te ke kau ‘i he lēsisita fakatokolahi, te ke fili ‘i ha kaniteiti ‘o ha vāhenga fili fakatokolahi. Kapau te ke ‘i he Lēsisita Maori, te ke fili ‘i ha vāhenga fili Maori. Ko fe pē ‘a e lēsisita te ke kau ai, ‘e lava pē ke ke fili mei he kotoa ‘o e ngaahi fa‘ahi fakapolitikale.

Ko e lēsisita te ke fili‘i ke ke lēsisita ai, ko ia ‘e makatu‘unga ai ‘a ho‘o fili ‘i he fili fakafofonga pule‘anga fakakolo. Kapau kuo ke lēsisita ‘i he Lēsisita Maori pea ‘oku ‘i ai ha uooti (Ward) pe vāhenga fili Maori (Maori Constituency) ‘i he fili pule‘anga fakakolo, te ke fili leva ‘i he kau kaniteiti ‘o e uooti Maori ‘i he fili hono hoko.

Kapau ‘e liliu ‘a ho‘o fakakaukau ‘i he ‘osi ho‘o fili ha lēsisita (Maori pe fakatokolahi), ‘e lava ke ke liliu ki ha lēsisita kehe ‘i he taimi ‘o e Maori Electoral Option, ‘a ia ‘oku fai fakata‘u 5.

Fiema‘u tokoni ke ke lava ‘o fili?

‘E lava ke ke kole ki ha taha ‘oku mo maheni pe ko hao kaume‘a pe ko ha taha ‘i he fāmili, pe ko e lēsisita fai fili ‘i homou vāhenga ke tokoni atu ‘i hono fakafonu ‘a ho‘o foomu lēsisita, pe ko e fakafonu ho‘o foomu.

‘E fiema‘u ke ke fakamo‘oni hinga ‘i he foomu.

Kapau ‘oku ke ‘ilo ha taha ‘oku ‘ikai ke ne lava ‘o fakafonu ‘a ‘ene foomu koe‘uhi ko ha faingata‘a‘ia fakasino pe faka‘atamai, ‘e lava ke ke tokoni.

A‘utonu ki he uepisaiti **vote.nz** ‘o ma‘u fakahinohino ki hono tokoni‘i ha taha ke lēsisita.

‘Oku ke hoha‘a pe manavasi‘i na‘a uesia ho‘o mo‘ui?

Kapau ‘oku ke manavasi‘i koe‘uhi na‘a hoko ha fakatu‘utāmaki kiate koe pe ko ho fāmili, ‘e lava ‘o kole ke ke kau koe ‘i he lēsisita fakafufū pea ‘oku ‘ikai ke pulusi ia. Te mau tauhi ‘a e ngaahi fakamatala kotoa pē fekau‘aki mo koe ke malu pea ‘e ‘ikai ke ‘ave ia ki ha toe taha kehe.

Fetu‘utaki ki he Failēsisita Fili (Registrar of Electors), pe ko ho‘o a‘utonu ki he uepisaiti **vote.nz** pe telefoni **0800 36 76 56** ke ma‘u atu ai ha fakahinohino pea mo e foomu ke fai‘aki ‘a ho‘o lēsisita.

Fiema‘u ha ngaahi fakamatala ke tānaki atu ki heni?

‘E lava ke toe tānaki atu ha ngaahi fakahinohino fekau‘aki mo e lēsisita pea mo e fili:

- A‘utonu ki he uepisaiti **vote.nz**
- Vakai‘i ‘emau **facebook.com/ivoteNZ**

Ko e ngaahi fakahinohino fekau‘aki mo e lēsisita pea mo e fili ‘oku lava ke ma‘u atu ia ‘i he lea ‘e 27 mei he uepisaiti **vote.nz**

ELECTORAL COMMISSION
TE KAITIAKI TAKE KŌWHIRI